

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 691/2024-13

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpenej DPP Martaus & Partners, s.r.o., Jána Milca 788/5, Žilina, proti rozsudku Krajského súdu v Žiline sp. zn. 10Co/59/2022 z 27. októbra 2022 a uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/60/2023 z 28. júna 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 27. septembra 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) potvrdzujúcim rozsudkom krajského súdu a uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí jej dovolania označenými v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté rozhodnutia zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie a priznať jej náhradu trov vzniknutých v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka 30. decembra 1992 na Pozemkovom úrade v Čadci požiadala na základe § 9 zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov o vrátenie pozemkov, ktoré boli vyvlastnené v rokoch 1948 až 1990 jej rodičom. Dňa 19. apríla 2012 podpísala pred pracovníkom Obvodného pozemkového úradu v Čadci, pracoviska Kysucké Nové Mesto vyhlásenie o odvolaní uplatneného nároku v rozsahu pozemkov vo vlastníctve [REDAKOVANÉ]. Obvodný pozemkový úrad rozhodnutím z 19. apríla 2012 zastavil konanie o nároku sťažovateľky v uvedenom rozsahu.

3. V konaní vedenom pred Okresným súdom Žilina pod sp. zn. 46C/100/2020 sa sťažovateľka podanou žalobou domáhala proti Okresnému úradu Žilina (ďalej len „žalovaný“) určenia neplatnosti právneho úkonu – vyhlásenia z 19. apríla 2012 o odvolaní uplatneného nároku z dôvodu, že išlo o absolútne neplatný právny úkon podľa § 37 Občianskeho zákonníka, keďže ho mala vykonať bez slobodnej vôle, pod psychickým nátlakom pracovníka Obvodného pozemkového úradu v Čadci a v tiesni.

4. Okresný súd rozsudkom z 29. novembra 2021 žalobu v celom rozsahu zamietol pre nedostatok naliehavého právneho záujmu. Bol toho názoru, že sťažovateľka sa domáhala určenia právnej skutočnosti (neplatnosti právneho úkonu) v zmysle § 137 písm. d) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) a naliehavý právny záujem na podaní určovacej žaloby musí v takomto prípade vyplývať priamo zo zákona, pričom v prerokúvanej veci nevyplýval zo žiadneho právneho predpisu. Okresný súd doplnil, že podanou žalobou u sťažovateľky nedôjde k reálnej zmene na žiadnej procesnej strane, sťažovateľka by sa v prípade vyhovenia žalobe nedomohla žiadneho nároku z titulu uplatneného nároku na navrátenie vlastníckeho práva k pozemkom.

5. Na základe odvolania sťažovateľky krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil rozsudok okresného súdu. Zdôraznil, že sťažovateľka ani netvrdila, že by prípustnosť jej žaloby vyplývala z nejakého osobitného právneho predpisu, a pripomenul, že otázka dôvodnosti určovacej žaloby by bola významná len v prípade, ak by išlo o procesne prípustnú žalobu.

6. Proti rozsudku krajského súdu sťažovateľka podala dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodzovala z § 420 písm. f) CSP. Namietala nedostatočné odôvodnenie rozsudku, keďže krajský súd sa nevysporiadal s jej tvrdeniami týkajúcimi sa neplatnosti právneho úkonu a existencie naliehavého právneho záujmu, ktorý vyplýva z povahy danej veci, a formalistický výklad § 137 CSP. Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie odmietol podľa § 447 písm. c) CSP ako také, ktoré smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému dovolanie nie je prípustné. Uznesenie nadobudlo právoplatnosť 1. augusta 2024.

II.

Argumentácia sťažovateľky

7. Sťažovateľka namieta porušenie svojich označených práv nedostatočným odôvodnením rozhodnutí krajského súdu i najvyššieho súdu. V ústavnej sťažnosti konkrétne namieta:

a) krajský súd dostatočne neodôvodnil napadnutý rozsudok, keďže sa nevysporiadal jej námietkami uplatnenými v odvolaní, ktoré sa týkali jednak absolútnej neplatnosti právneho úkonu – vyhlásenia z 19. apríla 2012, ako aj preukázania existencie naliehavého právneho záujmu, ktorý mal vyplývať z povahy veci. Sťažovateľka spochybňuje formalistický výklad § 137 písm. d) CSP, podľa ktorého naliehavý právny záujem musí vyplývať priamo z ustanovení osobitného právneho predpisu, teda nestačí, že existuje z povahy daného prípadu;

b) rovnako ani odôvodnenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ktorý sa obmedzil na konštatovanie, že rozsudok krajského súdu má všetky náležitosti podľa § 393 CSP, nepovažuje za dostatočné. Najvyšší súd nevysvetlil, prečo považoval odôvodnenie za dostatočné napriek tomu, že krajský súd sa nevysporiadal s jej tvrdeniami týkajúcimi sa neplatnosti právneho úkonu ani existencie naliehavého právneho záujmu, ktoré boli pre rozhodnutie vo veci podstatné. Najvyšší

súd sa podľa sťažovateľky dostatočne nevenoval okolnostiam konkrétneho prípadu, keď uviedol len všeobecné závery vyplývajúce z judikatúry ústavného súdu;

c) keďže výsledkom vyslovenia neplatnosti právneho úkonu by podľa sťažovateľky bolo pokračovanie v rozhodovaní o jej uplatnenom reštitučnom nároku k nehnuteľnostiam, napadnutými rozhodnutiami došlo aj k porušeniu jej práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy. Uvedená argumentácia sa však nepremietla do petitu ústavnej sťažnosti.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

III.1. K namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým rozsudkom krajského súdu:

8. Z čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne, t. j. na princípe subsidiarity. Právomoc ústavného súdu predstavuje v tomto kontexte *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ku ktorého uplatneniu dôjde až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popretie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu, ktorého právne dôsledky sú premietnuté do § 56 ods. 2 a § 132 ods. 1 zákona o ústavnom súde (IV. ÚS 170/2022, III. ÚS 678/2021, I. ÚS 695/2022).

9. Konaním a rozhodovaním všeobecných súdov je teda ústavný súd oprávnený zaoberať sa len vtedy, ak sa ústavnou sťažnosťou namieta porušenie takých základných práv alebo slobôd, ktorým nebola poskytnutá účinná ochrana. Účinnú ochranu základných práv a slobôd (okrem iného) predstavuje opravný prostriedok, ktorý má fyzická osoba alebo právnická osoba k dispozícii vo vzťahu k tomu základnému právu alebo slobode, ktorých porušenie namieta a ktorý jej umožňuje odstrániť ten stav, v ktorom vidí porušenie svojho základného práva alebo slobody (I. ÚS 247/2024).

10. S odkazom na body 6 a 7 písm. a) tohto uznesenia možno konštatovať, že totožné námietky ako v ústavnej sťažnosti proti rozsudku krajského súdu sťažovateľka vzniesla aj v podanom dovolaní. Keďže v rámci uplatnenej dovolacej právomoci sa najvyšší súd sťažovateľkou uplatnenými dovolaciami námietkami zaoberal, je vo vzťahu k časti ústavnej sťažnosti, ktorá smeruje proti napadnutému rozsudku krajského súdu, vylúčená právomoc ústavného súdu, čo predstavuje dôvod jej odmietnutia podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

11. Spôsob, akým sa najvyšší súd vysporiadal s dovolaciami námietkami sťažovateľky, bude predmetom posúdenia ústavným súdom v ďalšej časti tohto uznesenia.

III.2. K namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu:

12. Vo vzťahu k napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu ústavný súd v prvom rade zdôrazňuje, že otázka posúdenia, či v konkrétnej veci sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí v rámci takého konania do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu, ktorý nie je alternatívou ani mimoriadnou opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov. Je preto vecou najvyššieho súdu určovať si koncepciu interpretácie prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, a to za predpokladu, že táto nie je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná alebo formalistická a aby bola čo najstálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010).

13. Ústavný súd tak zameril svoju pozornosť na to, či najvyšší súd pri rozhodovaní o dovolaní sťažovateľky ústavne akceptovateľným spôsobom vysvetlil dôvody svojho rozhodnutia, a teda či účinky jeho dovolacej právomoci boli zlučiteľné s právom strany sporu na prístup k súdu a súčasne či zo strany najvyššieho súdu došlo k splneniu požiadaviek kladených na náležité odôvodnenie súdneho rozhodnutia, a to so zreteľom na už uvedené východiská a možnosti ústavného prieskumu napadnutého uznesenia.

14. V posudzovanom prípade najvyšší súd v odôvodnení svojho rozhodnutia opísal priebeh dovtedajšieho súdneho konania (body 1 a 2 napadnutého uznesenia), uviedol dovolacie námietky sťažovateľky (bod 3 napadnutého uznesenia) a nadväzne aj dôvody odmietnutia dovolania sťažovateľky, pri ktorých posudzovaní poukázal na všeobecné východiská vrátane relevantnej judikatúry najvyššieho súdu i ústavného súdu (body 5 až 14 a 16 až 17 napadnutého uznesenia). Po citácii časti odôvodnenia rozsudku krajského súdu (bod 15 napadnutého uznesenia) konštatoval, že z rozsudku je zrejmé, z akých dôvodov krajský súd potvrdil rozsudok okresného súdu a jeho odôvodnenie má náležitosti v zmysle § 393 CSP (bod 16 napadnutého uznesenia).

15. Vzhľadom na stručnosť odôvodnenia napadnutého uznesenia ústavný súd chápe sťažovateľkino rozčarovanie nad tým, že najvyšší súd jej neposkytol odpoveď na jej dovolacie námietky v rozsahu, v akom očakávala.

16. V tejto súvislosti ústavný súd pripomína svoju judikatúru týkajúcu sa neadresných uznesení najvyššieho súdu o odmietnutí dovolaní sťažovateľov napr. vo veci sp. zn. IV. ÚS 80/2021, I. ÚS 388/2021 a I. ÚS 145/2023, z ktorej vyplýva, že síce plne rešpektuje rozhodovací priestor najvyššieho súdu vrátane jeho kompetencie ústavne konformným spôsobom vymedziť si prípustnosť a spôsob rozhodovania o dovolaní (II. ÚS 398/08, I. ÚS 18/2020), no len pokiaľ neprekročí ústavné štandardy (I. ÚS 17/01). Rešpektuje aj jeho vlastnú diskreciu vo vzťahu k odmietaniu dovolaní, ktoré nespĺňajú procesné podmienky prípustnosti na ich vecné prejednanie. V týchto prípadoch je pochopiteľná tendencia najvyššieho súdu zjednodušiť svoje rozhodnutia, aby mohol efektívne plniť svoju úlohu. Ani pri tejto snahe nemôže byť opomenutá povinnosť rešpektovať práva sporových strán a dodržať zásady spravodlivého procesu, v okolnostiach prípadu právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, a to minimálne v takom rozsahu, aby dovolateľ dostal konkrétne odpovede na jeho podstatné dovolacie námietky.

16.1. Požiadavke na riadne odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu (najvyšší súd nevynímajúc) nezodpovedá ani všeobecné súhrnné konštatovanie (napr. „z obsahu spisu“, „obsah spisu“ a pod.) bez dostatočného a presvedčivého odôvodnenia spôsobu rozhodnutia súdu, ktoré sa vysporiada i so špecifickými, avšak pre vec podstatnými námietkami strany konania (I. ÚS 515/2020).

16.2. Civilný sporový poriadok v § 451 ods. 3 síce dovoľuje najvyššiemu súdu odôvodniť uznesenie o odmietnutí dovolania stručne. V dôsledku nedostatočnosti takéhoto odôvodnenia však nesmie dochádzať k porušeniu práva na spravodlivý proces. Zároveň musí v záujme napĺňania princípu právnej istoty a predvídateľnosti práva obsahovať také údaje, ktoré aj tretím osobám sprostredkuje skutkový stav a právne posúdenie (porovnaj Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016. s 1438.).

17. Po oboznámení sa s odôvodnením rozsudku okresného súdu a krajského súdu, ktoré predchádzali vydaniu napadnutého uznesenia, však ústavný súd dospel k presvedčeniu, že samotný záver najvyššieho súdu o absencii vady zmätočnosti, a teda neprípustnosti dovolania sťažovateľky, nemožno považovať za ústavne neudržateľný a samotné nedostatky odôvodnenia napadnutého uznesenia nedosahujú intenzitu, ktorá by v okolnostiach prerokúvanej veci zakladala opodstatnenosť kasačného zásahu ústavného súdu.

18. Podľa názoru ústavného súdu bolo sťažovateľke v priebehu napadnutého konania, konkrétne krajským súdom, náležite ozrejmene, že otázka dôvodnosti jej určovacej žaloby, teda zaoberanie sa samotnou tvrdou neplatnosťou právneho úkonu, by prichádzala do úvahy iba v prípade procesne prípustnej žaloby.

19. Uvedený záver je v súlade s judikatúrou najvyššieho súdu (pozri napr. 4Cdo/106/2021), podľa ktorej nedostatok naliehavého právneho záujmu predstavuje samostatný a prvoradý dôvod, pre ktorý určovací návrh nemôže obstať, ktorý bez ďalšieho vedie k zamietnutiu návrhu. Obdobne aj uznesenie sp. zn. 1Obdo/4/2017 z 30. januára 2018, v zmysle ktorého je primárnou povinnosťou všeobecných súdov, aby sa pri rozhodovaní o určovacej žalobe vysporiadali najprv s otázkou (ne) existencie naliehavého právneho záujmu žalobcu. O vecnej opodstatnenosti žaloby môžu rozhodovať až po zistení, že naliehavý právny záujem je daný. Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre už vyslovil právny názor, podľa ktorého ak všeobecné súdy postupujú tak, že rozhodnú o vecnej opodstatnenosti určovacej žaloby bez toho, aby dospeli k záveru o existencii naliehavého právneho záujmu žalobcu, porušia tým základné právo na súdnu ochranu ďalšieho účastníka konania [spravidla žalovaného (II. ÚS 382/2010)].

20. Zároveň už okresný súd sťažovateľke odpovedal na jej presvedčenie o existencii naliehavého právneho záujmu vychádzajúceho z povahy veci. Keďže sa domáhala určenia právnej skutočnosti (neplatnosti právneho úkonu) v zmysle § 137 písm. d) CSP, okresný súd uviedol, že naliehavý právny záujem na podaní určovacej žaloby musí v takomto prípade vyplývať priamo zo zákona, pričom v prerokúvanej veci nevyplýva zo žiadneho právneho predpisu. Krajský súd doplnil, že sťažovateľka ani netvrdila, že by prípustnosť jej žaloby z nejakého osobitného právneho predpisu vyplývala.

21. Poskytnutý výklad § 137 písm. d) CSP všeobecnými súdmi pritom nemožno považovať za formalistický, ako naznačuje sťažovateľka v ústavnej sťažnosti. Predchádzajúca právna úprava zakotvená v Občianskom súdnom poriadku neobsahovala všeobecné ustanovenie, ktoré

by *expressis verbis* upravovalo prípustnosť žalobného návrhu na určenie právnej skutočnosti. Právna teória v tejto otázke nebola jednotná. Prevažovali názory, že žaloba na určenie právnej skutočnosti je prípustná iba za predpokladu, že jej prípustnosť vyplýva *in concreto* z právneho predpisu (najmä z hmotného práva). V praxi sa však žaloby o určenie právnej skutočnosti (zvyčajne) pripúšťali vo všeobecnej rovine, ak žalobca preukázal na určenie právnej skutočnosti naliehavý právny záujem. Zmluvy a iné právne úkony, ich existencia, platnosť či neplatnosť sú právnymi skutočnosťami (podľa § 2 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Určenie existencie právnej skutočnosti (napr. že právny úkon je neplatný) odporuje vo svojej podstate zásade, že súd má určiť aktuálny právny stav. Pri určenie právnej skutočnosti hovorí rozsudok o tom, čo bolo v minulosti, nie však nevyhnutne o tom, čo je v prítomnosti. Preto napr. výrok rozsudku, že kúpna zmluva je neplatná, nemá výpovednú hodnotu, či je v čase jeho vyhlásenia vlastníkom veci žalobca, alebo niekto iný. Z opísaných dôvodov pripúšťa nová právna úprava Civilného sporového poriadku žalobu o určenie právnej skutočnosti iba za predpokladu, že tak vyplýva z právneho predpisu (najmä z hmotného práva) (porov. Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2022. s. 551.).

22. Nad rámec uvedeného okresný súd poprel sťažovateľkou tvrdenú existenciu naliehavého právneho záujmu aj z dôvodu, že by sa ani v prípade vyhovenia žalobe nedomohla žiadneho nároku z titulu uplatneného nároku na navrátenie vlastníckeho práva k pozemkom. Keďže uznesenie o zastavení správneho konania je právoplatné, nie je proti nemu možné podať mimoriadny opravný prostriedok.

23. V okolnostiach konkrétnej veci napriek výhradám k adresnosti odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu tak ústavný súd považoval za rozhodujúce, že na námietky sťažovateľky, ktoré uplatnila v dovolacom konaní, ako aj v podanej ústavnej sťažnosti, preukázateľne dostala dostačujúcu odpoveď už v konaní pred okresným súdom, ako aj krajským súdom.

24. Ústavný súd zdôrazňuje, že jeho úlohou nie je perfekcionisticky „prerábať“ konanie pred všeobecnými súdmi, a to aj keby k nimi urobeným čiastkovým procesným úkonom mal výhrady. V súlade s princípom racionality preto nepovažuje za hospodárne rušiť napadnuté uznesenie najvyššieho súdu len pre účely jeho doplnenia, keďže odstránenie tohto procesného nedostatku by v žiadnom prípade nebolo spôsobilé ovplyvniť situáciu sťažovateľky v jej prospech.

25. Ústavný súd už stabilne judikuje, že neprístupuje k vyhovaniu sťažnosti v prípadoch, keď zo strany orgánov verejnej moci síce k určitému pochybeniu došlo, avšak jeho intenzita a existujúca príčinná súvislosť medzi namietaným porušením ústavou garantovaného práva a jeho dôsledkami na spravodlivosť procesu ako celku nemala podstatný dosah (m. m. IV. ÚS 320/2011). V tejto súvislosti zdôrazňuje, že nie každé porušenie zákona zo strany orgánu verejnej moci má automaticky za následok porušenie ústavou garantovaného základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

26. Z týchto dôvodov ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľky v tejto časti ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

27. Keďže ústavná sťažnosť bola odmietnutá ako celok, ústavný súd sa ďalšími požiadavkami sťažovateľky uvedenými v petite nezaoberal, keďže rozhodovanie o nich je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 19. decembra 2024

Miloš Maďar
predseda senátu